

РОЗДІЛ ІІІ. АДМІНІСТРАТИВНЕ ТА ФІНАНСОВЕ ПРАВО

УДК 351.743 (477)

ДОЗВІЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

Джафарова О.В., д.ю.н., професор

*Харківський національний університет внутрішніх справ, пр-т Л. Ландау, 27, м. Харків, Україна
alexeydrozd@i.ua*

У статті під регуляторною (дозвільною) політикою держави запропоновано розуміти окремий напрям діяльності держави, спрямований на вироблення оптимальної моделі поєднання існуючого правового інструментарію, за допомогою якого забезпечується виконання цілей, що стоять перед державою в економічній, інформаційній, екологічній та інших сферах. Виокремлено такі основні складники регуляторної політики в Україні: а) публічне обговорення проєктів нормативно-правових актів органів публічної адміністрації; б) регуляторну політику, що має бути гнучкою та працювати на випередження потреб суспільства; в) перегляд чинних регуляторних актів із метою впорядкування нормативного середовища; г) запровадження нових регуляторних заходів.

Ключові слова: дозвільна політика, дозвільна діяльність, органи публічної адміністрації, складові регуляторної політики, зарубіжний досвід.

РАЗРЕШИТЕЛЬНАЯ ПОЛИТИКА ГОСУДАРСТВА: ВОПРОС ФОРМИРОВАНИЯ И РЕАЛИЗАЦИИ

Джафарова А.В.

*Харьковский национальный университет внутренних дел, пр-т Л. Ландау, 27, г. Харьков, Украина
alexeydrozd@i.ua*

В статье под регуляторной (разрешительной) политикой государства предложено понимать отдельное направление деятельности государства, направленное на выработку оптимальной модели объединения существующего правового инструментария, с помощью которого обеспечивается выполнение целей, которые стоят перед государством в экономической, информационной, экологической и других сферах. Выделены такие основные составляющие регуляторной политики в Украине: а) публичное обсуждение проектов нормативно-правовых актов органов публичной администрации; б) регуляторная политика, которая должна быть гибкой и работать на опережение потребностей общества; в) пересмотр действующих регуляторных актов с целью упорядочения нормативной среды; г) введение новых регуляторных мер.

Ключевые слова: разрешительная политика, разрешительная деятельность, органы публичной администрации, составляющие регуляторной политики, зарубежный опыт.

PERMIT STATE POLICY: FORMATION AND REALIZATION ASPECT

Jafarova O.V.

*Kharkiv national university of internal affairs, Landau av., 27, Kharkiv, Ukraine
alexeydrozd@i.ua*

In the article, the regulatory (authorization) policy of the state understood proposed separate line state activity, aimed at developing an optimal model of combining the existing legal instruments by which the objectives provided facing the state in the economic, informational, ecological and other spheres. Thesis there is determined the main components of regulatory policy in Ukraine: a) public discussion of draft legal acts of public administration; b) Regulatory policies should be flexible and work to advance the needs of society; c) reviewing existing regulations in order to streamline the regulatory environment; d) the introduction of new regulatory measures. Background is that the aim of public policy is to ensure national security components (economic, environmental, informational, internal), innovative development of the country and allowing activity is just one of the legal tools to ensure implementation of the above. The Law of Ukraine "On the central executive power" is in ministries duty on public policy. That is, it forms the Cabinet of Ministers of Ukraine public policy in general and in the particular field in particular.

The conclusions are that under the regulatory (authorization) policy of the state should be understood separate direction of state activity, aimed at developing an optimal model of combining the existing legal instruments by which secured the objectives facing the country in economic, informational, environmental and other areas.

The main components of regulatory policy in Ukraine should be: a public discussion of draft legal acts of the public administration before their final adoption, obligatory consideration all public comments and suggestions, and the need to publicly argue that the regulation does not pursue their narrow interests designed to limits and takes into account all business relations. Emphasis should be placed on those subjects that directly affect the introduction of the regulatory act; Regulatory policies should be flexible and work to advance the needs of society; review existing

regulations to streamline the regulatory environment, verify real consequences of adjustments, selection of the adjustments that need to change other more cost-effective means, and who did cancel as those that are either not replaced or fulfilled their regulatory function, as the object of their regulation made new signs; the introduction of new regulatory measures must focus on the tasks of national security, to be economically and financially sound and have a simple and transparent procedure implementation.

Key words: licensing policy, licensing activities, public administration bodies, elements of regulatory policy, foreign experience.

Метою державної політики є забезпечення складових національної безпеки (економічної, екологічної, інформаційної, внутрішньої), інноваційний розвиток держави. Саме дозвільна діяльність є одним із правових інструментів забезпечення реалізації наведеного. У Законі України «Про центральні органи виконавчої влади» на міністерства покладено обов'язок щодо формування державної політики. Тобто саме Кабінет Міністрів України формує державну політику в цілому та в конкретній сфері зокрема.

В основу розуміння сутності дозвільної політики держави покладено роботи вчених, які вивчали питання, пов'язані з дозвільною діяльністю, а саме таких: Д.Н. Бахраха, С.С. Вітвіцького, В.А. Гуменюка, Л.Р. Грицаєнко, Я.Ю. Кондратьєва, С.В. Ліхачова, І.Д. Пастуха, Л.В. Шестака та ін.

Науковці наголошують, що державну політику формує суспільство (громадяни) шляхом підтримання тієї чи іншої партії та її програмних цілей на виборах. Наступним етапом є формування уряду з представників партій, які перемогли на виборах, тобто безпосередньо уряд має формувати державну політику в тій чи іншій сфері розвитку суспільства на підставі програмних цілей партій, які отримали найбільшу підтримку в суспільстві [1, с. 55]. Варто підтримати цю думку, проте, як свідчать реалії сьогодення, політична еліта, отримуючи від держави повноваження на формування державної політики в цілому та у сфері дозвільної діяльності зокрема, не завжди є послідовною, системною, такою, що враховує публічні й приватні інтереси, а не інтереси окремих олігархічних груп, які знаходяться при владі.

Продовжуючи міркування А.П. Хряпинського, а також з огляду на те, що держава створюється для громадян, надає їм послуги, забезпечує умови для всебічної реалізації їхніх прав і свобод, захищає їхні інтереси, не зрозуміло, чому саме уряд на законодавчому рівні визнано суб'єктом формування державної політики. Адже згідно з Конституцією України саме Верховна Рада України як представницький орган формує державну політику держави, а безпосередньо Кабінет Міністрів України через систему органів публічної адміністрації забезпечує виконання останньої за допомогою такого правового інструментарію, як дозвільна діяльність. Згідно зі статтею 116 Конституції України Кабінет Міністрів України забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики, політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки та культури, охорони природи, екологічної безпеки й природокористування. Тобто можна зробити висновок, що Кабінет Міністрів України, який складається з міністрів, які очолюють відповідні міністерства, згідно з Конституцією України є органом, що забезпечує реалізацію державної політики, а не формує останню.

Вітчизняні експерти звертають увагу на те, що державна регуляторна політика є одним з інструментів адміністративної реформи [2]. Регуляторна політика визначає певні стандарти щодо необхідності процедур підготовки та прийняття рішень на всіх владних рівнях, що дасть змогу забезпечити перехід державного управління на якісно новий рівень [3].

Основними видами державної політики є такі: економічна, соціальна, фінансова, паливно-енергетична, аграрна, екологічна, культурна, науково-технічна, інформаційна, адміністративна, зовнішня, національна, військово-промислова, національної безпеки, демографічна тощо. До специфічних видів державної політики вчені відносять розподільну, перерозподільну, регулятивну, адміністративно-правову, антикризову. Регулятивна політика передбачає дії органів державного управління з регулювання різних видів діяльності (економічне регулювання, захист споживчого ринку тощо) [4, с. 14]. В.А. Занфіров розглядає державну регуляторну політику на регіональному рівні як певний набір різних пар методичних впливів: заборон і дозволів, примусу й заохочення, покарання та винагороди, спонукання й стримування, зацікавлення та пригнічення [5]. Аналіз наведеного дає підстави для висновку, що цей автор розуміє регуляторну політику як правовий інструментарій, що застосовується для врегулювання відносин у певній сфері. У свою чергу М.А. Погребняк регуляторну політику держави визначає як напрям політики держави, спрямований на поліпшення якості державного управління й місцевого самоврядування у сфері господарської діяльності шляхом законодавчого визначення процедур підготовки, прийняття, відстеження ефективності дії та перегляду регуляторних актів щодо регулювання сфери господарювання [6].

Вважаємо, що дослідник розуміє регуляторну політику як нормотворчу діяльність, спрямовану на врегулювання відносин за участю суб'єктів господарювання з органами публічної влади. Це визначення змістовно співпадає з визначенням, закріпленим у статті 1 Закону України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» [7].

Нагадаємо, що нами дозвільна діяльність розглядається в широкому розумінні – як правовий засіб, за допомогою якого забезпечується врегулювання відносин *не лише у сфері господарювання*. Саме за допомогою останньої забезпечується реалізація певних ступенів свободи фізичної або юридичної особи публічного й приватного права (у тому числі на заняття господарською діяльністю) з метою забезпечення балансу (погодження) індивідуальних, групових та національних інтересів за збереження пріоритету прав і свобод людини й громадянина. Тому визначення такої політики, наведене в Законі України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», не охоплює мету й масштаби її запровадження. Переконані, що сьогодні назріла потреба в урегулюванні дозвільної діяльності на рівні окремого Закону України «Про дозвільну діяльність в Україні», який закріплював би мету її запровадження, принципи, види, коло суб'єктів з обов'язковим закріпленням функцій за ними щодо формування політики тощо.

Вироблення основних шляхів удосконалення діяльності органів публічної адміністрації щодо сприяння громадянам у реалізації їхніх прав і свобод потребує насамперед проведення змістовного аналізу досвіду зарубіжних країн щодо формування й реалізації регуляторної політики. Відразу зауважимо, що регуляторна політика в більшості зарубіжних країн розуміється як правовий інструментарій, за допомогою якого регулюються відносини у сфері економіки (господарювання). Ми дотримуємось позиції, що регуляторна політика держави (її формування й реалізація) – це обрання певного правового інструментарію для врегулювання суспільних відносин залежно від загроз національній безпеці, у тому числі у сфері економіки.

Звернемо увагу на досвід США та провідних країн Західної Європи (Великобританії, Франції, Німеччини).

Основною метою регуляторної політики є спрощення умов здійснення господарської діяльності, створення законодавства, яке буде максимально сприяти веденню як малого, так і великого бізнесу. Країни Європейського Союзу (далі – ЄС) є лідерами в цьому русі. Згідно з даними Світового банку з 10 країн світу, у яких найбільш активно відбувається регуляторна реформа, 6 є членами ЄС (Словаччина, Бельгія, Фінляндія, Литва, Польща, Іспанія). У двадцятку світових лідерів, яким уже вдалося забезпечити максимально сприятливі умови для ведення бізнесу, увійшли 9 країн ЄС, серед яких перебуває Великобританія [8, с. 1-2]. Європейські експерти, займаючись питаннями реформи корпоративного права ЄС, неодноразово зверталися до досвіду США, Канади та Австралії. Великобританія внаслідок членства в ЄС була вимушена включити до корпоративного законодавства багато конструкцій, характерних для континентального права. Проте цей процес був двостороннім: під час розробки нових актів законодавства ЄС завжди широко враховувався унікальний досвід Великобританії, яка приділяє колосальну увагу питанням корпоративного права (так, кожні 20 років відбувається запланований перегляд його норм). До того ж корпоративне право Великобританії, яка традиційно входить до групи країн із загальним правом, є, навпаки, переважно статутним [9, с. 27-28; 10, с. 5].

Варто зауважити, що реформування регуляторної політики в США, що відбувається майже безперервно протягом декількох десятиліть, є процесом постійного внутрішнього контролю держави за власними управлінськими діями, що супроводжується економічним аналізом проектів і відстеженням соціально-економічної ефективності затверджених регуляторних актів. Основною метою є досягнення максимально раціонального використання обмежених суспільних ресурсів задля отримання максимальних суспільних вигод у системі державного регулювання та побудови її механізмів за методом максимальної оптимізації рішень і дій, за яким функціонують суб'єкти ринкових відносин. Цікавим є той факт, що нова регуляторна політика в США майже завжди проголошується з приходом нового президента [11]. У 1996 році в США було видано звіт «Більше вигоди – менше тиску: створення системи регулювання, яка працює на американських людей», у якому було подано численні приклади позитивного досвіду регулювання за такими критеріями:

- правильністю визначення ризику й проблем, які необхідно вирішити, та вибором адекватних регуляторних засобів з огляду на ступінь ризиків і природу проблем;
- розробкою альтернатив традиційним наказово-контрольним підходам до регулювання;

- розробкою регулювань, які, згідно з даними об'єктивного аналізу вигод і витрат, є найбільш вигідними та найменш затратними;
- практикою консультування із суб'єктами відносин, які повинні виконувати регулювання;
- контролем за взаємоузгодженістю регуляторних актів різних органів виконавчої влади;
- лаконічністю, простотою, послабленням тиску федерального регулювання [11].

Варто наголосити, що в США використання ліцензування набуло значного поширення. Уже наприкінці 60-х років ХХ століття в США існувало 1 240 видів діяльності, заняття якими дозволялось лише за наявності ліцензії. Зокрема, Федеральна енергетична регулююча комісія ліцензувала будівництво гідроелектростанцій, Федеральна комісія зв'язку – радіо й телебачення [12, с. 26]. Зазначимо, що влада штатів та місцева влада наділяються повноваженнями у встановленні напрямів діяльності, що підлягають ліцензуванню й регламентації порядку їх отримання. Як зазначає А.В. Власюк, обов'язковість ліцензування певних видів професійної діяльності встановлюється переважно статутами штатів. Нині в США підлягають ліцензуванню близько 800 професій, 20 із них – у кожному штаті (від адвокатів, лікарів і фармацевтів до перукарів, косметологів та агентів із нерухомості). Половина штатів ліцензує діяльність директорів похоронних контор, професійних водіїв, дегустаторів молока, водопровідників, продавців слухових апаратів. Зауважимо, що розподіл компетенції у сфері ліцензування між відомствами та комісіями в масштабах країни не піддається жодній класифікації. Посібники з ведення бізнесу рекомендують за потреби довідатись, яке ж відомство ліцензує подібну діяльність, просто використати почуття здорового глузду. Штати іноді видають збірники, які містять таку інформацію (наприклад, посібник із ліцензування, виданий у Каліфорнії в 1990 році, посібник із ліцензій і дозволів, виданий у Техасі в 1989 році) [13, с. 79].

Як бачимо, США широко використовують правові засоби у вигляді зобов'язань (дозволів) для врегулювання суспільних відносин. Основна особливість полягає не в зменшенні видів діяльності, на які потрібно отримати документи дозвільного характеру, а в доступності й прозорості отримання останніх.

У Великобританії закріплюється стратегія «ініціативи дерегулювання», яка поклала початок двох важливих напрямів урядової діяльності: огляду чинної нормативної бази у сфері підприємництва й нагляду за його становищем, наслідком якого стали конкретні пропозиції з дерегулювання, та впровадження інституту оцінки пропозицій щодо нових регулювань. Перший напрям стратегії передбачає принципи скасування контролю, зменшення адміністрування та децентралізації регуляторного контролю. Для уникнення крайнощів у процесі державного управління та вироблення оптимальної динаміки й ступеня регулювання уряд Великобританії використовує такі методи:

- задає недеталізовані регуляторні норми й загальні принципи їх формування та впровадження, залишаючи їх деталізацію й конкретизацію, а також вироблення конкретних регуляторів на розсуд державних управлінців нижчого рівня та компетентних фахівців у процесі консультування з громадськістю й конкретними суб'єктами господарювання;
- делегує регуляторні повноваження менш централізованим органам, нерідко навіть недержавним агентствам та установам, які мають змогу безпосередньо досліджувати реакцію суб'єктів господарювання на конкретні зміни регуляторного середовища, працювати в умовах постійної комунікації із суб'єктами господарювання та їхніми громадськими об'єднаннями;
- замінює деталізовані законодавчі положення кодексами практичної діяльності для регуляторних органів і суб'єктів господарювання, що містять чіткі методичні роз'яснення того, як досягти мети регулювання для двох сторін (влади й ділової громадськості) [14].

На виконання другого напрямку стратегії було запроваджено спеціальний інститут оцінки пропозицій щодо проектів регулювань, які плануються до впровадження. Оцінка впливу нового регулювання – це документ, який готується урядовим департаментом, що відповідає за його впровадження. Цей документ має містити таку інформацію: 1) мету й план регулювання; 2) сектори бізнесу, що підпадають під дію регулятивного втручання; 3) ступінь консультацій; 4) витрати для типових підприємств; 5) «лакмусову» перевірку невеликих підприємств; 6) загальні витрати на виконання регулювання; 7) вплив на міжнародну конкуренцію; 8) заходи з моніторингу й огляду; 9) альтернативні підходи [14]. Варто зауважити, що Великобританія вимагає від ЄС послабити регуляторну політику та навіть повернути деякі повноваження Брюсселя країнам-членам [15]. Що

стосується реалізації регуляторної політики Великобританії, то остання використовує як ліцензування певних видів діяльності, так і надання інших документів дозвільного характеру. Наприклад, основними суб'єктами реалізації регуляторної політики у сфері фінансових послуг у Великобританії є державні органи (Міністерство фінансів, Міністерство торгівлі та промисловості, Банк Англії, Комісія з питань діяльності фінансових товариств, Комісія з питань діяльності товариств зі стопроцентним власним капіталом, Страхове товариство «Ллойд») та недержавні регулюючі організації (визнані саморегулювні організації, професійні організації, фондові біржі й розрахунково-клірингові палати) [16].

У Німеччині ліцензування підприємницької діяльності встановлено Законом про порядок здійснення промислової діяльності в редакції від 1 січня 1987 року [17, с. 146]. Зазначений акт містить загальні приписи щодо здійснення промислової діяльності, при цьому в ньому визначається, на які сфери його дія не поширюється. Поряд із Законом про порядок здійснення промислової діяльності в Німеччині діє низка законів, які регулюють окремі види діяльності (наприклад, роботу таксі, підприємств громадського харчування, діяльність аудиторів, податкових консультантів, на які потрібно отримувати документи дозвільного характеру) [13, с. 77].

Свобода здійснення промислової діяльності, свобода економічної діяльності гарантуються законодавством. Підкреслюється можливість її обмеження винятково у випадках, передбачених законом. Німецький Закон про порядок здійснення промислової діяльності містить положення про необхідність спеціального контролю чи спеціального дозволу (ліцензії) на ведення особливих видів підприємницької діяльності. У ньому для кожного виду діяльності встановлюються вимоги щодо ліцензії, яку видали, та можливості її обмеження [13, с. 77].

Незважаючи на те, що практично всі конституції європейських держав допускають обмеження свободи громадян лише на основі закону, обмеження свободи підприємництва фактично відбувається також на рівні актів виконавчих органів влади. Особливе місце в цьому сенсі посідає законодавство Європейського Союзу. За винятком таких основних актів, як Договір про устанovu Європейського Співтовариства (Римський договір) і деякі інші міждержавні угоди й конвенції, основний масив нормативних актів створено фактично виконавчими органами Співтовариства – Європейською Радою (Міністрів) і Європейською Комісією. Рада Міністрів видає регламенти, безпосередньо застосовувані на території країн – членів ЄС, а Європейська Комісія приймає директиви, покликані гармонізувати та зблизити законодавство країн – членів ЄС із тих чи інших питань функціонування єдиного європейського ринку. Важливо вказати, що ці органи часто видають також рекомендації й роз'яснення (communication) тих або інших положень, правових інститутів і термінів Договору про устанovu ЄС, що являє собою зразковий приклад офіційного тлумачення нормативного акта. Зауважимо, що правові акти, які носять рекомендаційний характер, отримали значне поширення за кордоном [18, с. 160-161].

Неможливо визначити, яка із систем конкурентного права (європейська чи американська) є більш утвердженою щодо забезпечення вільної конкуренції на фінансових і товарних ринках, оскільки на ухвалення рішення про застосування антимонопольних заборон впливає низка економічних факторів. Хоча норми європейського права не забороняють монополію як таку, проте головною метою регулювання цієї сфери економіки в праві ЄС є забезпечення «високого рівня конкуренції», що зумовлює більше труднощів для компаній під час отримання дозволів антимонопольних органів ЄС на здійснення угод щодо поглинання, злиття або придбання бізнесу в країнах Європи, ніж під час проходження аналогічних процедур у США [18, с. 164].

Хоча серед розвинених країн немає одностайної думки про ступінь втручання держави в економіку, їх принципові позиції багато в чому збігаються. Зокрема, органам влади в усіх без винятку країнах надається право контролювати цінову політику компаній, які займають домінуюче становище на ринку. У праві ЄС, наприклад, таке право надано Європейській Комісії. Це обумовлюється таким принципом єдиного європейського ринку, як стабільність економічного обороту. Також загальноновизнаними є такі економічні важелі впливу на кредитну політику банків (а отже, і на стан економіки), як зміна ставки рефінансування чи нормативу достатності власного капіталу банку [18, с. 165-166].

Зарубіжна правова думка виробила спеціальні принципи регулювання господарських відносин, які спрямовуються на запобігання конфлікту інтересів, забезпечення прозорості господарської діяльності, вільної й справедливої конкуренції, збереження ринкових умов для господарської

діяльності, адекватне відбиття правом економічних реалій.

На особливу увагу заслуговують питання, пов'язані з реалізацією регуляторної політики, яка здійснюється шляхом надання публічних послуг. Як економіка послуг функціонує економіка США, де 4/5 ВВП припадає на сферу послуг. У Німеччині давно існує інститут публічних послуг, що пов'язується з формуванням уявлень про можливість і необхідність налагодження партнерських (рівноправних) відносин між державою та громадянином, можливість провадження державної управлінської діяльності не винятково у формі владних дій, що вимагають від громадянина виконання обов'язків і дій організаційних, які передбачають набуття особою благ. Німецьке адміністративне право впевнено оперує поняттям «державне управління з надання публічних послуг» [19, с. 3]. Питання, яке стоїть перед усіма державами світу, полягає в тому, щоб знайти оптимальну модель (організаційну форму) надання послуг державою приватним особам із метою ефективного сприяння останнім у реалізації своїх прав. На сьогодні в більшості зарубіжних країн запроваджується система е-урядування (електронного уряду) тощо.

Таким чином, з огляду на аналіз зарубіжного досвіду сформулюємо власну позицію із цього приводу. Так, під регуляторною (дозвільною) політикою держави варто розуміти окремий напрям діяльності держави, спрямований на вироблення оптимальної моделі поєднання існуючого правового інструментарію, за допомогою якого забезпечується виконання цілей, що стоять перед державою в економічній, інформаційній, екологічній та інших сферах.

Основними складниками регуляторної політики в Україні повинні стати такі явища:

- публічне обговорення проектів нормативно-правових актів органів публічної адміністрації перед їх остаточним ухваленням, обов'язковість урахування всіх громадських зауважень і пропозицій, а також необхідність публічно доводити, що їх регулювання не обумовлюється вузьковідомчими інтересами, розроблене в межах повноважень та враховує всіх суб'єктів відносин. Акцент має робитись на тих суб'єктах, яких безпосередньо торкнеться введення в дію регуляторного акта;
- регуляторна політика повинна бути гнучкою та працювати на випередження потреб суспільства;
- перегляд чинних регуляторних актів із метою впорядкування нормативного середовища, перевірки реальних наслідків регулювань, відбору тих регулювань, які необхідно замінити іншими, більш економічно ефективними засобами, а деякі взагалі скасувати як такі, що вже або не підлягають заміні, або виконали свою нормативну функцію, оскільки сам об'єкт їх регулювання набув нових ознак;
- запровадження нових регуляторних заходів має спрямовуватись на виконання завдань забезпечення національної безпеки, бути економічно й фінансово обґрунтованим та мати прості й прозорі процедури здійснення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хряпинський А.П. Адміністративно-правові засади контрольно-наглядової діяльності у сфері містобудування : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Хряпинський Антон Петрович. – Херсон, 2014. – 198 с.
2. Європейський кодекс належної управлінської поведінки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/uploads/attach-586-37523713.pdf.
3. Публічна влада та управління : принципи і механізми реалізації : монографія / за заг. ред. Нижник Н.Р. – Чернівці : Технодрук, 2008. – 432 с.
4. Державна політика : підруч. / Ю.В. Ковбасюк, К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. – К. : НАДУ, 2014. – 448 с.
5. Занфіров В.А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізм державного управління» / В.А. Занфіров. – К., 2006. – 20 с.

6. Погрібняк М.А. Механізм державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. управління : спец. 25.00.02 «Механізм державного управління» / М.А. Погрібняк. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
7. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності : Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1160-15>.
8. Doing Business in 2005 : Removing Obstacles to Growth / A copublication of the World Bank, the International Finance Corporation and Oxford University Press. – Washington : World Bank, 2004. – 12 p.
9. Петровичева Ю.В. Акционерное законодательство Англии и России : сравнительно-правовой анализ / Ю.В. Петровичева. – М. : НОРМА, 2002. – 240 с.
10. Гражданское, торговое и семейное право капиталистических стран : сборник нормативных актов : законодательство о компаниях, монополиях и конкуренции : учеб. пособие / под ред. В.К. Пучинского, М.И. Кулагина. – М. : Изд-во УДН, 1987. – 260 с.
11. Досвід впровадження процедур внутрішнього регуляторного нагляду в системі виконавчої влади у США протягом 80-90 рр. XX століття [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=966>.
12. Административное право зарубежных стран : учеб. пособ. / отв. ред. А.Н. Козырин. – М. : СПАРК, 1996. – 229 с.
13. Власюк А.В. Зарубіжний досвід використання дозвільних процедур у сфері підприємницької діяльності / А.В. Власюк // Право і суспільство. – 2014. – № 2. – С. 76-80.
14. Принципи ефективного державного регулювання, які практикуються у Великобританії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.org.ua/?p=114>.
15. Британія може вийти з ЄС, бо хоче менше контролю і більше повноважень [Електронний ресурс] // The economist. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/News/137239>.
16. Ромашко О.Ю. Регулювання міжнародних фондових ринків : навчальний посібник / О.Ю. Ромашко. – К. : КНЕУ, 2000. – 240 с.
17. Кузнецова В. Лицензирование хозяйственной деятельности в Германии / В. Кузнецова // Закон. – 1994. – № 6. – С. 146-150.
18. Васильева Т.С. Адміністративно-правовий режим господарської діяльності в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Васильева Тетяна Станіславівна. – Х., 2011. – 198 с.
19. Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 10 Aufl. – Muenchen, 1995. – 216 p.

REFERENCES

1. Khryapinskiy, A.P. (2014), “Administrative and legal bases of control and supervising activity in the sphere of town planning”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, Kherson, Ukraine.
2. “European code of the correspond management behaviour”, available at : http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/uploads/attach-586-37523713.pdf.
3. Nizhnik, N.R. (2008), *Publichna vlada ta upravlinnya : printsipy i mekhanizmy realizatsiyi : monohrafiya* [Public authority and administration: principles and mechanisms of realization: monograph], Tekhnodruk, Tchernivtsi, Ukraine.
4. Kovbasyuk, Yu.V., Vashchenko, K.O., Surmin, Yu.P. et al. (2014), *Derzhavna polityka : pidruch.* [State policy: textbook], NADU, Kyiv, Ukraine.
5. Zanfirov, V.A. (2006), “State regulation of social and economic regional development”, Thesis abstract for Cand. Sc. (State management), 25.00.02, Kyiv, Ukraine.
6. Pohribnyak, M.A. (2008), “Mechanism of state regulative policy in the branch of economic activity”, Thesis abstract for Cand. Sc. (State management), 25.00.02, Zaporizhzhya, Ukraine.

7. “About basis of state regulative policy in the branch of economic activity” : Law of Ukraine from 11.09.2003 № 1160-IV, available at : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1160-15>.
8. (2004), *Doing Business in 2005 : Removing Obstacles to Growth / A copublication of the World Bank, the International Finance Corporation and Oxford University Press, World Bank, Washington.*
9. Petrovicheva, Yu.V. (2002), *Aktsionerne zakonodatelstvo Anglii i Rossii : sravnitelno-pravovoy analiz* [Joint-stock legislation of England and Russia: comparative and legal analysis], NORMA, Moscow, Russia.
10. Puchinskiy, V.K. and Kulahin, M.I. (1987), *Hrazhdanskoe, torhovie i semeynoe pravo kapitalisticheskikh stran : sbornik normativnykh aktov : zakonodatelstvo o kompaniyakh, monopoliyakh i konkurentsii : ucheb. posobie* [Civil, trade and family law of capitalists country: collection of regulations: legislation on the companies, monopolies and competition: schoolbook], Izd-vo UDN, Moscow, Russia.
11. “Experience of introduction of procedures of internal regulatory supervision in system of executive power in the USA within 80-90 of the 20th century”, available at : <http://www.academia.org.ua/?p=966>.
12. Kozyrin, A.N. (1996), *Administrativnoe pravo zarubezhnykh stran : ucheb. posob.* [Administrative law of foreign counties: schoolbook], SPARK, Moscow, Russia.
13. Vlasyuk, A.V. (2014), “Foreign experience uses of allowing procedures in the sphere of entrepreneurship activity”, *Pravo i suspilstvo*, no. 2, pp. 76-80.
14. “Principles of efficient state regulation which are used in the Great Britain ”, available at : <http://www.academia.org.ua/?p=114>.
15. “Britain can leave the EU because less control more powers wants”, *The economist*, available at : <http://tyzhden.ua/News/137239>.
16. Romashko, O.Yu. (2000), *Rehulyuvannya mizhnarodnykh fondovykh rynkiv : navchalnyi posibnyk* [Internation sytock markets regulation: schoolbook], KNEU, Kyiv, Ukraine.
17. Kuznetsova, V. (1994), “Licensing of economic activity in Germany”, *Zakon*, no. 6, pp. 146-150.
18. Vasileva, T.S. (2011), “Administrative and legal regime of management activity in Ukraine”, Thesis abstract for Cand. Sc. (Jurisprudence), 12.00.07, Kharkiv, Ukraine.
19. Maurer, H. (1995), *Allgemeines Verwaltungsrecht*. 10 Aufl, Muenchen.

УДК342.9: 340.12: 378: 34 (477)

**ИССЛЕДОВАНИЕ НАСЛЕДИЯ НИКОЛАЯ МАРТИНИАНОВИЧА ЦЫТОВИЧА
И ЕГО ВЛИЯНИЯ НА ФОРМИРОВАНИЕ СОВРЕМЕННОЙ АДМИНИСТРАТИВНО-
ПРАВОВОЙ НАУКИ И ЮРИДИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ
(К 155-ЛЕТИЮ СО ДНЯ РОЖДЕНИЯ)**

Коломонец Т.А., д.ю.н., профессор, Заслуженный юрист Украины

*Запорожский национальный университет, ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина
t_deputy@ukr.net*

В статье анализируются приоритеты исследования в современной украинской административно-правовой науке «наследия» выдающегося ученого-полициста, успешного администратора юридического образования, общественного деятеля XIX – начала XX в. Николая Мартиниановича Цытовича. Выделено несколько основных направлений в исследовании его жизненного и творческого пути, роли в формировании положений науки полицейского права, развитии юридического образования, проанализированы его основные научные работы, обращено внимание на специфику понимания им полицейского права, его системы, основных